

**ТЕМАТИЧНИ КРЪГОВЕ УНГАРИЗМИ
(ОТ РЕЧНИЦИТЕ НА ВУЯКЛИЯ, КЛАИЧ И АЛЕКСИЧ)**

*Вяра Найденова
Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“*

**THEMATIC CLUSTERS OF HUNGARIAN LOANWORDS (FROM
THE DICTIONARIES OF VUJAKLIJA, KLAİĆ AND ALEKSIĆ)**

*Vyara Naydenova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv*

The present study provides quantitative data on the Hungarian loanwords in Serbo-Croatian language, taken from the dictionaries of foreign words of Milan Vujaklija, Bratoljub Klaić and Radomir Aleksić. The term ‘Serbo-Croatian language’ corresponds to the period of joint development of modern Serbian and Croatian languages, which are currently in a period of divergence. The method of work is excerption, classification and analysis. All lexicographical articles involving the ‘Hungarian loanword’ marker have been traced, taking into account the meaning and the grammatical categories. All established lexical units are grouped into conceptually meaningful clusters, taking into account their presence or absence in each individual dictionary, which is the main part of the article.

There are explicable differences in numerical indicators in the dictionaries of the three authors, both according to the volume of the vocabulary included in each of them, as well as in the separate semantic clusters. Hungarian loanwords – nouns visibly predominate quantitatively over the rest parts of the speech mainly because of their nature of realia.

Key words: Hungarian loanwords and Serbian and Croatian, dictionaries of foreign words

В настоящото изследване се привеждат количествени данни за унгаризмите в сърбохърватски език, почерпани от речниците за чужди думи на Милан Вуяклия, Братолjub Клаич и Радомир Алексич. Употребява се терминът „сърбохърватски език“ с оглед на това, че самите речници обхващат лексика от периода на съвместното разви-

тие на съвременните сръбски и хърватски език, които в момента са в период на дивергенция. Методът на работа е ексцерпция, класификация и анализ. Проследени са всички лексикографски статии с маркер „унгаризъм“, като е отчетено значението и граматическите категории на думата, вече възприета в сърбохърватския език. В други публикации е разгледана адаптацията на унгарските заемки към системата на приемащия език от аспекта на морфологията и на фразеологията.

Милан Вуяклия започва да събира езиков материал за своя „Лексикон страних речи“ около 1925 година, а през периода от 1934 до 1936 г. завършва с окончателната му обработка. Първото издание е отпечатано през 1936 г. от издателството на Геца Кон и се превръща в значително събитие за сръбската наука и култура. През 1954 г. излиза от печат второто, допълнено и преработено, издание и оттогава периодично се преиздава поради нестихващия интерес към него, основно от издателство „Просвета“ (до 2009 г.). Последното, единадесето, издание на Лексикона (засега) е от 2011 г. под названието „Нови Вуяклия“ с нови издатели – „Макарие“ от Белград и „Октоих“ от Подгорица. За нашето изследване сме ексцерпирали изданието от 1983 г.

Подобен успех и признание постига в бивша Югославия и по-специално в Хърватия Речникът на Братолюб Клаич от 1951 г. (*Rječnik stranih reči, izraza i kratica*). В настоящата работа са представени данните от *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice, Nakladni zavod МН, Zagreb 1983*.

Изследването на унгаризмите в сърбохърватски е допълнено и с лексемите, ексцерпирани от Речника на чуждите думи и изрази на Радомир Алексич (*Rečnik stranih reči i izraza Dr. Radomir Aleksić, Prosveta, Beograd, 1978*).

През 2006 г. подобно издание е по-обемният и сигурен Голям речник на чуждите думи (Велики речник страних речи и изрази) от Иван Клайн и Милан Шипка, който съдържа най-голям по обем лексикографски материал, организиран по азбучен ред, с посочени акценти, граматически категории, етимология, значение и сфера на употреба. За съжаление, той не бе обхванат в това научно съобщение.

Характеристики на унгарските заемки в сърбохърватски

Предвид големия принос на унгарската нация и език във формирането и израстването на сръбската култура, наука, просвета, икономическо възможване и като се отчита и продължителността на контактите между двата народа – славянски и неславянски – още от момента на заселването на унгарските племена на днешната им територия до

края на IX в., както не на последно място и това, че трите държави граничат непосредствено една с друга, можем да определим контакта между унгарския и сърбохърватския език едновременно като „миграционен“ и като „постоянен“ (пограничен) според терминологията на Пецо (1987). Определението „миграционен“ се отнася в по-голяма степен до контактите между сърбохърватски и унгарски като цяло от гледна точка на количеството и времето. Като пограничен се определя контактът най-вече, естествено, в областите, непосредствено граничещи с територията на Унгария – сръбската автономна област Войводина, северните краища на Хърватия, където се среща билингвизъм.

Изследванията, направени въз основа на три речника на чуждите думи от „югославския“, сърбохърватския период на развитието на сръбския и хърватския език, констатира, че в количествено отношение унгаризмите и при тримата автори са различни; при Милан Вуяклия общо лексикалните заемки (съществителни и прилагателни имена, глаголи, възклицания, наречия и др.) са 73, при Радомир Алексич възлизат вече на 117, докато Братолуб Клаич отбелязва в речника си на чуждите думи в хърватско-сръбския език 352 унгаризма. Толкова големият брой унгарски заемки при Клаич се дължи и на факта, че речникът е по-обеман като цяло. Освен това авторът изследва в речника си чуждиците само в западния вариант (хърватския), ексцерпирал е произведения на Мирослав Кърлежа, силно наситени с лексика от унгарски произход. М. Вуяклия е представител на източния вариант, териториално по-отдалечен от Унгария, като е логично и лексемите от унгарски произход да са по-малобройни. Р. Алексич се стреми да обедини източния и западния вариант. Ето защо са обясними различията в числовите показатели в трите речника както според обема на включената във всеки от тях лексика, така и в отделните семантични кръгове.

Показателят „време на заемаването“ дава основание да бъдат разграничени на стари (до края на Втората световна война) и нови (след този момент до предпоследното десетилетие на XX век).

Старите, вече адаптирани заемки са се вградили в основния лексикален фонд на сърбохърватския език. Те са се интегрирали, претърпели са известни фонетични и морфологични промени в процеса на своята адаптация от унгарски. Най-често това са заемки, които означават имена (названия на растения, животни, храни, ястия, домакински съдове, оръдия на труда и т. н.). Следователно това са думи, употребявани в ежедневната езикова практика, спадащи вече към основния речников фонд на езиковата общност като цяло.

По-новите заемки, навлезли в езика след Втората световна война, са все още със статус на чужди думи без промени или на „компромисна реплика“ (Филипович: 1986) с всичките нейни белези на неустойчивост и неинтегрираност. Известна част от тях изобщо нямат достъп до нормирания език и се включват в така наречената „периферна лексика“. По-новите заемки идват както от книжовния, стандартизиран изходен език (ИЕ) – унгарския, така и (по-рядко) от диалектите и на ниво разговорен език, където в приемащия език (ПЕ) не съществува подобен израз или понятие.

Под по-нови унгарски влияния разбираме, както вече бе отбелязано, по-силното действие на интерференцията през периода след 1945 г. Те се проявяват в диалектите и разговорния език, в периферната, субстандартната лексика – от една страна, а от друга – във все по-активната поява на унгаризми в публикациите на сръбската народност в рамките на Унгария в училищните помагала и учебници, много от които – без каквато и да било адаптация към системата на ПЕ.

Тематично групирани унгарски заемки

А. Съществителни имена

Унгаризмите съществителни имена видимо преобладават в количествено отношение над заемките от унгарски от останалите части на речта: съответно при Милан Вуяклия (МВ) – 67, при Братолуб Клаич – 307, при Радомир Алексич (РА) – 111. Те могат да бъдат групирани в няколко понятийно-смислови кръга по тематичен признак.

(Повтарящите се думи и в трите речника получават индекс /3/, в два – индекс /2/, като отбелязваме и инициалите на автора. Правописът е съобразен с оригинала – при речниците на Милан Вуяклия и Радомир Алексич е на кирилица, а на Братолуб Клаич – на латиница.)

СЪРБОХЪРВАТСКИ	УНГАРСКИ	БЪЛГАРСКИ
-----------------------	-----------------	------------------

I. Човек, човешко тяло, болести, лечение, живот, смърт

МВ: 2

<i>канков /3/ цомор</i>	<i>kankó csomor</i>	<i>гонорея вид треска</i>
-----------------------------	-------------------------	-------------------------------

БК: 5

<i>ember</i>	<i>ember</i>	<i>човек</i>
<i>kilenc</i>	<i>kilencz (девет)</i>	<i>мъжки член (нецензурно)</i>
<i>keh</i>	<i>keh /Kehle/</i>	<i>гърло; астма</i>

<i>varka</i>	<i>fark</i>	задна част; опашка; трътка
<i>kankov</i> /3/	*	*

РА: 1

<i>канков</i> /3/	*	*
-------------------	---	---

(* – Този знак (звездичка) присъства и в някои от следващите таблици. Означава виж по-горе унгарския оригинал и превода на български език на думите от същия тематичен раздел. Поставен е с цел да не се преписва думата в оригинал или в превод, ако е била вече обяснена в предходната таблица.)

II. Роднински отношения**МВ: 1**

<i>омама</i> /2 БК/	<i>ó</i> (стар)	баба
---------------------	-----------------	------

БК: 8

<i>apa</i>		тата
<i>bači</i>	<i>bácsi</i>	чичо; бай
<i>fiŋer</i>	<i>vőfél</i>	девер
<i>отата</i> /2 БК/	*	*
<i>otata</i> = <i>опата</i>		дядо
<i>parta</i> (стара)	<i>párta</i> (Borte)	мома (стара)
<i>šogor</i> /2 РА/	<i>sógor</i> (Schwanger)	шурей; зет
<i>šogorica</i> /2 РА/		етърва; зълва

РА: 2

<i>шогор</i> /2 БК/	*	*
<i>шогорица</i> /2 БК/	*	*

III. Облекло, мода**МВ: 5**

<i>бунда</i> /3/	<i>bunda</i>	кожух
<i>гомба</i> /2 БК/	<i>gomb</i>	копче
<i>ђинђува</i> /3/	<i>gyöngy</i>	мънисто; обеца
<i>калпак</i>	<i>kalpag</i>	калпак
<i>чаков</i>	<i>csáko</i>	кожсена войнишка шапка

БК: 29

<i>bakandža /2 PA/</i>	<i>bakancs</i>	груби войнишки обувки
<i>baršun /2 PA/</i>	<i>bársony</i>	кадифе
<i>bekeš</i>	<i>bekecs</i>	вид кожено горно мъжско облекло
<i>bočkore</i>	<i>bocskor</i>	терлици; сандали
<i>botuše</i>	<i>botos</i>	ботуши
<i>bumbača</i>		карфица
<i>bunda /3/</i>	*	*
<i>bundur</i>	<i>bunguika</i>	къс дамски кожух, контоище
<i>cipela</i>	<i>czipő</i>	обувка
<i>đend</i>	<i>gyöngy</i>	гердан; огърлица
<i>đinda = đinduha = đinduva /3/</i>	<i>gyöngy</i>	*
<i>franjak</i>	<i>fank</i>	женско сватбено украшение за глава
<i>gumb = gomba /2 MB/</i>	*	*
<i>/ka/cabajka</i>	<i>kaczagány</i>	вид женско палто
<i>kadmen</i>	<i>ködmen</i>	вид кожух
<i>kepenak</i>	<i>köpenyeg</i>	ямурлук
<i>kinč</i>	<i>kins</i>	накит, украса
<i>konda</i>	<i>konty</i>	кърна за глава
<i>maite</i>	<i>mej</i> (гърди)	закопчалка
<i>mentem</i>	<i>mente /Mentel/</i>	вид мъжки шлифер
<i>njustovina</i>	<i>nyuszt</i>	кожа от златка
<i>pačel</i>	<i>patyol</i>	було
<i>parta</i>	<i>párta</i>	накит за глава за девойки
<i>pundā /2 PA/</i>	<i>punty</i>	кок; роло (прическа)
<i>rojta /2 PA/</i>	<i>rojt</i>	ресна
<i>surdoma</i>	<i>szűr-dolmány</i>	вид селска горна дреха (долама)
<i>šišak</i>	<i>sisak</i>	шлем
<i>šujtaš</i>	<i>sujtás</i>	шевица; гайтан
<i>viganj</i>	<i>viganó</i>	женска рокля

РА: 9

<i>атила</i>	<i>atila</i>	<i>вид сюртук</i>
<i>баканча = баканџа /2 БК/</i>	*	*
<i>барока = парока</i>	<i>baroka</i>	<i>перука</i>
<i>баршун /2 БК/</i>	*	*
<i>бунда /3/</i>	*	*
<i>ђинђува (срб.) = đinđuha (хрв.) /3/</i>	*	*
<i>пунђа /2 БК/</i>	*	*
<i>ројта /2 БК/</i>	*	*
<i>сара</i>	<i>szár</i>	<i>конч на ботуш</i>

IV. Храни, напитки**МВ: 5**

<i>гулаш /3/</i>	<i>gulyás</i>	<i>гулаш</i>
<i>палачинка /3/</i>	<i>palacsinta</i>	<i>палачинка</i>
<i>паприкаш /3/</i>	<i>paprikas</i>	<i>паприкаш</i>
<i>перкелт /2 БК/</i>	<i>pörkölt</i>	<i>паприкаш с месо</i>
<i>цукор /3/</i>	<i>czukor</i>	<i>захар</i>

БК: 17

<i>bikaver</i>	<i>bikavér</i>	<i>вид червено вино</i>
<i>círov</i>	<i>czipó</i>	<i>кръгла пита бял хляб</i>
<i>cukor /3/</i>	*	*
<i>činger</i>	<i>csiger</i>	<i>вино с вода</i>
<i>debreciner = debrecinka /2 РА/</i>	*	<i>вид колбас</i>
<i>fileči</i>		<i>шкембе</i>
<i>gulaš /3/</i>	*	*
<i>gomboc</i>	<i>gombóc</i>	<i>кнедла</i>
<i>hečepeč</i>	<i>hecsepecs</i>	<i>шипков мармалад</i>
<i>hosu lepeš</i>		<i>вино със сода ½ (Войводина)</i>
<i>komlov</i>	<i>komló</i>	<i>хлебна мая</i>
<i>palačinka /3/</i>	*	*
<i>paprikaš /3/</i>	*	*
<i>perec</i>	<i>perecz</i>	<i>пинер</i>
<i>perkelt /2 МВ/</i>	*	*
<i>serkelji-gulaš</i>	<i>szérkily gulyás</i>	<i>вид гулаш</i>
<i>vajn-gulaš</i>		<i>вид гулаш с вино</i>

РА: 5

<i>гулаш</i> /3/	*	*
<i>дебрецинер</i> = <i>дебре-цинка</i> /2 БК/	*	* <i>вид колбас</i>
<i>паприкаш</i> /3/	*	*
<i>ричет</i>	<i>ricset</i>	<i>вид ястие</i>
<i>цукор</i> /3/	*	*

V. Характеристики на личността

МВ: 2

<i>ђилкош</i> /3/		<i>нехранимайко; конте; кавгаджия</i>
<i>ирош</i> /2 БК/	<i>irós</i>	<i>женкар; конте</i>

БК: 20

<i>bitanga</i> /2РА/	<i>bitang</i>	<i>скитник, вагабонтин</i>
<i>ђilkoš</i> /3/	*	*
<i>bosorka</i>	<i>boszorka</i>	<i>веицица</i>
<i>fačuk</i>	<i>fattyú</i>	<i>копеле; израстък (пич) на растение</i>
<i>fokoš</i>	<i>fokos</i>	<i>кавгаджия; хвалип-ръцко</i>
<i>hanar</i>	<i>hónér</i>	<i>убиец; хашлак; уличник, скитник</i>
<i>hajuš</i>		<i>скитник, непрокопсаник, гуляйджия</i>
<i>ifjur</i>	<i>ifjú</i>	<i>младеж, момък</i>
<i>iroš</i> /2 МВ/	*	*
<i>kevilj</i>	<i>kevelj</i>	<i>конте</i>
<i>kišur</i>	<i>kis úr</i>	<i>млад господин</i>
<i>lorov</i>	<i>lopó</i>	<i>крадец; лъжец; никаквец; нехранимайко</i>
<i>tamlaz</i>	<i>tamlasz</i>	<i>глупак; тъпак; тик-веник; откачен</i>
<i>pajdaš</i> = <i>pajtaš</i> /2 РА/	<i>pajtás</i>	<i>другар, приятел</i>
<i>papišta</i> = <i>papištanac</i>	<i>pápista</i>	<i>католик</i>
<i>parasnik</i>	<i>paraszt</i>	<i>селянин; селяк</i>

<i>rinda</i>	<i>ringyó</i>	мръсница, развратница; скитник
<i>sekeš</i>	<i>szökés</i>	дърт мераклия
<i>tolvaj</i>	<i>tolvaj</i>	крадец, разбойник; измамник
<i>vadrac</i>	<i>vad Rác</i>	обидно прозвище (див Сърбин)

РА: 5

<i>битанга /2 БК/</i>	*	*
<i>ћилкош /3/</i>	*	*
<i>najdaui = najtauui /2 БК/</i>	*	*
<i>фићфирић</i>	<i>fity-firity</i>	лекомислен, празноглавец, ветрогон
<i>хуңцут</i>	<i>hunczut (Hundsfoth)</i>	хулиган, обесник, голям дявол

VI. Професии, занимания**МВ: 8**

<i>аднађ</i>	<i>hadnagy</i>	граничен поручик
<i>алас /3/</i>	<i>halász</i>	рибар
<i>винцилир</i>	<i>vinczellev /Winzer/</i>	лозар; пѣдар
<i>ишпан /2 БК/</i>	<i>ispán</i>	жупан
<i>кортеш /2 РА/</i>	<i>kortés</i>	политически агитатор
<i>пандур /3/ (жарг.)</i>	<i>pandúr</i>	стражар, ченге
<i>сабов /3/</i>	<i>szabó</i>	шивач
<i>чикош /3/</i>	<i>csikós</i>	коњар

БК: 29

<i>alas = halas /3/</i>	*	*
<i>birov /2 РА/</i>	<i>biró</i>	глашатай; пѣляк
<i>biroš</i>	<i>béres</i>	говедар
<i>bistoš</i>	<i>biztos</i>	полицай
<i>bojtar</i>	<i>bojtár</i>	овчар; пастир
<i>čikoš /3/</i>	*	*
<i>eškut /2 РА/</i>	<i>esküdt</i>	селски съдия; съдебен заседател
<i>gazda /2 РА/</i>	<i>gazda</i>	господар; собственик; хазяин

<i>hadnaď /2 MB/</i>	*	*
<i>hajoš</i>	<i>hajos</i>	лодкар
<i>hordar</i>	<i>hordár</i>	носач; хамалин
<i>inoš</i>	<i>inas</i>	слуга; лакей
<i>jašprišt</i>	<i>esperest /Erzpriester/</i>	архидякон
<i>katana /2 PA/</i>	<i>katona</i>	коник; войник
<i>latov</i>	<i>lató</i>	митничар
<i>logoš</i>	<i>lógós</i>	дезертъор (жарг.)
<i>munkač</i>	<i>munkasz (от праслав.)</i>	1. работник 2. обидно прозвище „унгарец“
<i>pandur /3/</i>	*	*
<i>paradoš</i>		участник в парад
<i>pišpek</i>	<i>püspök</i>	епископ
<i>sabov /3/</i>	*	*
<i>sokač</i>	<i>szakács</i>	готвач
<i>solga-birov</i>		околийски началник
<i>sursabov</i>	<i>Szabó</i>	шивач на селски дрехи
<i>špan = išpan /2 MB/</i>	*	*
<i>tanač</i>	<i>tanács</i>	член на съвета; съветник
<i>tolmač</i>	<i>tolmács (от слав.)</i>	преводач
<i>varga</i>	<i>varga</i>	обущар; кожухар
<i>žiljer</i>	<i>zsellér</i>	квартирант

РА: 9

<i>алас = халас /3/</i>	*	*
<i>биров /2 БК/</i>	*	*
<i>газда /2 БК/</i>	*	*
<i>ешкут /2 БК/</i>	*	*
<i>катана /2 БК/</i>	*	*
<i>кортеш /2 MB/</i>	*	*
<i>пандур /3/</i>	*	*
<i>сабов /3/</i>	*	*
<i>чикош /3/</i>	*	*

VII. Растения, животни, климат

МВ: 7

буцов /3/	<i>buczó</i>	вид сладководна риба от сем. Шаранови, <i>Aspius aspius</i>
вења	<i>fenyő, fenyű</i>	клек
гем /3/	<i>gem</i>	пеликан
ђумбир /3/	<i>gyombér</i> (от лат.)	<i>Zingiber officinale</i> , джинджафил
логов	<i>logo</i>	кон, впрегнат стра- нично
олај /3/		ленено масло
чомор	<i>csomor</i> (от слав.)	отровна билка, чемер

БК: 31

<i>ajta = aljta</i> /2 PA/	<i>hagyma, hajta</i>	вид лук
<i>baguš</i>	<i>bagó</i>	лош тютюн
<i>birka</i>	<i>birka</i>	вид овца
<i>bondža</i>	<i>bongyor</i>	1. хрътка; 2. слаба крава
<i>bucov</i> /3 /	*	*
<i>burbulka</i>	<i>burgonya</i>	картоф
<i>buša</i>	<i>busa</i>	вид говедо
<i>bušak</i>	<i>busa</i>	бик; вол
<i>čičok</i> /2 PA/	<i>csicsóka</i>	артишок <i>Helianthus tuberosus</i>
<i>čikov</i> /2 PA/	<i>csik</i>	виюн, змиорче, <i>Musgurnus fossilis</i>
<i>čokov</i>		изронен мамул
<i>denevir</i>	<i>denevér</i>	прилеп
<i>deverika</i> /2 PA/	<i>dévér</i>	вид праскова – <i>Abramis brama</i>
<i>durancija</i>		вид праскова
<i>đumbir</i> /3/	*	*
<i>fogoš</i> (смуђ)	<i>fogas, sügért</i>	бяла риба, костур
<i>gem</i> /3/	*	*
<i>kesega</i> /2 PA/	<i>keszeg</i>	вид сладководна риба от сем. Шаранови, <i>Abramis ballerus</i>
<i>korov</i>	<i>kóró</i>	бурен, плевел, треволяк

<i>lofas</i>	<i>lofas</i>	полов член на кон
<i>logov /3/</i>	*	*
<i>logoška</i>	<i>lugas</i>	вид асма; беседка с пълзящи растения
<i>maćaš</i>	<i>mátyás</i>	сойка
<i>ogar</i>	<i>agar</i>	вид ловно куче
<i>olaj /3/</i>	*	*
<i>oroslán</i>	<i>oroszlán (от тур.)</i>	аслан (от тур.) – лъв
<i>parlog</i>	<i>parlag</i>	запустяло лозе
<i>šargarepa</i>	<i>sárgarépa (със славян- ско влияние – репа)</i>	морков
<i>virgaz</i>	<i>virgács</i>	пръчка; клон
<i>vižle</i>	<i>vizsla</i>	вижсла, порода ловно куче; бясно куче
<i>viza</i>	<i>viza</i>	моруна

РА: 12

<i>а́лма /2 БК/</i>	*	*
<i>багов</i>	<i>bagó</i>	вид тютюн
<i>буцов /3/</i>	*	*
<i>гем /3/</i>	*	*
<i>деверика /2 БК/</i>	*	*
<i>ђумбир /3/</i>	*	*
<i>кеџига</i>	<i>köczöge</i>	чига, вид сладководна риба от сем. <i>Esepro- vi, Acipenser ruthenus</i>
<i>кесега /2 БК/</i>	*	*
<i>логов /3/</i>	*	*
<i>олај /3/</i>	*	*
<i>чиков /2 БК/</i>	*	*
<i>чичок /2 БК/</i>	*	*

VIII. Предмети от бита, всекидневието

А) Домакински и стопански вещи

МВ: 13

<i>вањкуш /3/</i>	<i>vánkos</i>	възглавница
<i>вањкушница /3/</i>	<i>vánkos</i>	калъфка за възглавница
<i>дереглија /3/</i>	<i>déreglye</i>	вид лодка
<i>карика /2 БК/</i>	<i>karika</i>	халка; брънка
<i>кењача</i>	<i>kenőcs</i>	машина смазка; мехлем, унгвент, мазило

<i>рагастов</i> /3/	<i>ragasztó</i>	рамка на врата
<i>роштилъ</i> /3/	<i>rostelj</i> (от нем.)	(от нем.) скара
<i>ћорда</i>		сабя
<i>фиока</i> /3/	<i>fiok</i>	чекмедже
<i>хинтов</i> /3/	<i>hintó</i>	каляска, файтон, каруца
<i>чајка</i> = <i>шајка</i> /2 PA/	<i>sajka</i>	вид лодка
<i>чезе</i>		двуколка
<i>шајтов</i> /3/	<i>sajtó</i>	винт; бурма

БК: 62

<i>ardov</i>	<i>hordó</i>	буре
<i>astal</i> /2 PA/	<i>asztal</i>	маса
<i>badanj</i>	<i>bödön</i>	буре, бъчва
<i>baglja</i> /2 PA/	<i>baglya</i>	вързон; букет
<i>batar</i>	<i>batár</i>	вид файтон
<i>bokonj</i>	<i>bokony</i>	ребро на лодка
<i>bokor</i>	<i>bokor</i>	букет; цъфнал храст
<i>buckoš</i>	<i>bugykos</i>	хлопатар
<i>busa</i> = <i>bulja</i>	<i>butyor</i>	маска, лице, задник
<i>cinkuš</i>	<i>csengő</i>	звънец
<i>culo</i>	<i>czula</i>	бохча; вързон
<i>cunja</i>		дрипа, парцал
<i>čatlov</i>	<i>csatló</i>	ритла
<i>čatrnja</i>	<i>csatorna</i>	цистерна
<i>čekljun</i>		брава; кука; риболовна кукичка – воб- лер
<i>čeze</i> /2 MB/	*	*
<i>čiklja</i>	<i>csekély</i>	вид лодка
<i>čobanja</i> /2 PA/	<i>csobolyó</i>	дървен съд за вода – бък- лица
<i>čom</i>	<i>csomó</i>	бала тютюн
<i>čopor</i>	<i>csoport</i>	стадо, черда
<i>čorda</i>	<i>csorda</i>	
<i>dereglja</i> /3/	*	*
<i>deža</i>	<i>desza</i>	шкаф
<i>džak</i> /2 PA/	<i>zsák</i> (от нем.)	чувал
<i>đam</i>	<i>gyám</i>	подпора
<i>falat</i>	<i>falat</i>	залък; парче
<i>fara</i> /2 PA/	<i>far</i>	кърма на лодка

<i>fioka</i> /3/	*	*
<i>firc</i> /2 PA/	<i>fércz</i>	конец; шев
<i>guber</i>	<i>guber</i>	губер
<i>ganj</i>	<i>ganaj</i>	тор; лайно; измет
<i>gulja</i>	<i>gulya</i>	стадо
<i>hardov</i>	<i>hordó</i>	бъчва, варел
<i>hintov</i> /3/	*	*
<i>ica</i>	<i>icze; itcze</i>	съд за мерене на течности
<i>irha</i>	<i>irha</i>	обработена овча кожа
<i>kaptar</i>	<i>kaptár</i>	кошер, капак на кошер
<i>karika</i> /2 MB/	*	*
<i>katlan</i>	<i>katlan</i>	казан, съд за готвене
<i>kec</i> /2 PA/	<i>kétszem</i>	асо (при картите)
<i>kecelja</i> /2 /	<i>köcölye</i> (от праслав.)	престилка
<i>kerep</i>	<i>kerep</i>	кей за лодки
<i>kip</i>	<i>kép</i>	статуя
<i>kislica</i>	<i>kiszel</i>	фуста, бельо
<i>kočije</i> /2 MB/	<i>kocsi</i>	файтон, кола
<i>kompa</i>	<i>komp</i>	вид лодка
<i>korčulje</i>	<i>korcsolya</i>	пързалка; зимни кънки
<i>korlat</i>	<i>korlát</i>	ограда; синджир
<i>koršov</i>	<i>korsó</i>	стомна; дамаджана
<i>marha</i> = <i>marva</i>		животни; стока
<i>nasada</i>	<i>naszád</i>	вид голяма лодка, гемия
<i>oblok</i>	<i>ablak</i>	прозорец
<i>patancija</i>	<i>pattantyú</i>	вид топ
<i>putunja</i> /2 PA/	<i>puttony</i>	ведро, дървен съд
<i>ragastov</i> /3/	*	*
<i>roštilj</i> /3/	*	*
<i>sakaluš</i>	<i>szakalos</i>	вид пушка
<i>sara</i>	<i>szár</i>	конч; калъф; ствол, стъбло
<i>valov</i> /2 PA/	<i>való</i>	корито (за пране и водопой)
<i>vanjkuš</i> /3/	*	*
<i>vanjkušnica</i> /3/	*	*
<i>vot</i>	<i>folt</i>	дрипа, крѝпка

РА: 27

арневи	<i>ernyő</i>	покрив на селска кола
астал /2 БК/	*	*
багља /2 БК/	*	*
багош /багуш/	<i>bagó</i>	вид тютюн
буђелар	<i>bugyelláris (от лат.)</i>	портфейл
валов /2 БК/	*	*
ваъкуш /3/	*	*
ваъкушница /3/	*	*
дереглија /3/	*	*
џак /2 БК/	*	*
кеџеља /2 БК/	*	*
кеџ /2 БК/	*	*
кочије /2 БК/	*	*
мужар	<i>mozsár</i>	вид артилерийски топ
палош	<i>pallos</i>	дълга кавалерийска сабя
путуња /2 БК/	*	*
рагастов /3/	*	*
роштиљ /3/	*	*
фиока /3/	*	*
фирџ /2 БК/	*	*
хинтов /3/	*	*
цедуља	<i>cédula</i>	бележка (на листче)
чобања /2 БК/	*	*
шајка /2 МВ/	*	*
шајтов /3/	*	*
шарампов	<i>sorompó</i>	вид лодка
шарка	<i>sarok</i>	панта (за врата)

Б) Музикални инструменти**МВ: 1**

дромбуља /2 РА/	<i>doromblya (от рум.)</i>	дръмбой
-----------------	----------------------------	---------

БК: 4

<i>begeš</i> /2 РА/	<i>bögö</i>	тамбура
<i>doboš</i> /2 РА/	<i>dobos</i>	барабан, тъпан
<i>egede</i> /2 РА/	<i>hegedű</i>	цигулка
<i>tarogato</i>	<i>tarogato</i>	тръба (воен.)

РА: 4

бегеш /2 БК/	*	*
добош /2 БК/	*	*
егеде /2 БК/	*	*
дромбуља /2 МВ/	*	*

IX. Оръдия на труда, съоръжения

МВ: 4

доронга /2 РА/	<i>dorong</i>	мотика
мередов /3/		рибарска мрежа
чаканац /3/	<i>czákány</i>	чукче за клепане на коса
чакља /3/	<i>czaklya</i>	лодкарски прът с кука

БК: 24

<i>alov</i> /2 РА/	<i>háló</i>	вид рибарска мрежа
<i>ašova</i>	<i>ásó</i>	бел (лопата)
<i>alaš</i>	<i>allás</i>	скеле
<i>borda</i>	<i>bard</i>	хладно оръжие
<i>bunkov</i>	<i>bunkó</i>	голям чук
<i>čakanac</i> /3/	*	*
<i>čaklja</i> /3/	*	*
<i>faragov</i>	<i>faragó kés</i>	обуцарски нож
<i>gurgulja</i>	<i>gurgylua</i>	палешник
<i>fur</i>	<i>fur</i>	оръдие при оран
<i>hajtaš</i> /2 РА/	*	*
<i>halat</i>	<i>halattsag</i>	въже за лодка
<i>ham</i> /2 РА/	<i>ham</i>	хамут
<i>kalavar</i>	<i>kalló</i>	кожухарско ренде
<i>kandara</i>	<i>kandara</i>	юзда
<i>karva</i>	<i>karó</i>	кол, колец, дървено стъпало
<i>korman</i>	<i>kormány</i>	кормило
<i>lijevča</i>	<i>löcs</i>	каруца
<i>mazuška</i>	<i>mázós</i>	вид дървено чукче
<i>meredov</i> /3/	*	*
<i>negve</i>		вериги, окови, белезници
<i>šan</i> = <i>šandaska</i>	<i>sáni</i>	калъп
<i>taracka</i>	<i>tarack</i>	вид топ
<i>vagov</i> /2 РА/	<i>vagó</i>	голям лозарски нож

РА: 10

<i>алов = халов /2 БК/</i>	*	*
<i>ашов(а) /2 БК/</i>	*	*
<i>вагов /2 БК/</i>	*	*
<i>доронга = дурунга /2 БК/</i>	*	*
<i>мередов /3/</i>	*	*
<i>хајташ /2 БК/</i>	*	*
<i>хам /2 БК/</i>	*	*
<i>чаканац /3/</i>	*	*
<i>чакља /3/</i>	*	*
<i>чатрња</i>	<i>czatorna</i>	<i>цистерна</i>

Х. Селище, ландшафт, население**МВ: 6**

<i>вагаиш</i>	<i>vágás</i>	<i>ров, яр</i>
<i>вармеђа = вармеђија /2 БК/</i>		<i>жупания, област</i>
<i>паланка</i>	<i>palánk</i>	<i>укрепление, малко селище</i>
<i>пуста /3/</i>	<i>pusztá</i>	<i>пуста</i>
<i>салаиш</i>	<i>szállás</i>	<i>салаиш, чифлик</i>
<i>шор</i>	<i>sor</i>	<i>улица</i>

БК: 17

<i>anta</i>	<i>anta</i>	<i>межда</i>
<i>humak</i>	<i>halom</i>	<i>хълмче, възвишение, могила</i>
<i>berak</i>	<i>berek</i>	<i>горичка, пасище; ливада, локва, мочурище</i>
<i>čarda</i>	<i>csárda</i>	<i>гостилница, кръчма</i>
<i>gudura</i>	<i>gugyor</i>	<i>планинска клисура; камениста местност</i>
<i>gula</i>		<i>хергеле</i>
<i>jaroš</i>		<i>поляна; кръстопът</i>
<i>pusta /3/</i>	*	*
<i>salaš /3/</i>	*	*
<i>doganja /2 РА/</i>	<i>dogany (осман.</i>	<i>дюкян</i>
<i>šaramrov</i>	<i>soromp</i>	<i>окоп; ограда; бариера</i>

<i>šor</i> /3/	*	*
<i>tabor</i>	<i>tabo</i>	<i>табор, лагер, стан</i>
<i>tanja</i>	<i>tanya</i>	<i>място за сушене на риба; усамотена колиба</i>
<i>vagaš</i> /3/	*	*
<i>varmeđa</i> /2 MB/	*	*
<i>varoš</i>	<i>város</i>	<i>град, градче, квартал</i>

РА: 7

<i>вагаш</i> /3/	*	*
<i>валов</i>	<i>válu</i> (от лат.)	<i>долина</i>
<i>догања</i> /2 БК/	*	*
<i>пуста</i> /3/	*	*
<i>салаш</i> /3/	*	*
<i>хатар</i> = <i>атар</i>		<i>землище, имот</i>
<i>шор</i> /3/	*	*

XI. Обичаи, обществени и културни явления и реалии

МВ: 5

<i>армалисти</i>		<i>аристократическа военна прослойка в Унгария</i>
<i>валовница</i> /3/	<i>vallomás</i>	<i>данъчно съобщение</i>
<i>хонвед</i> /3/ = <i>domobranac</i> (hrv.)		<i>хонвед</i>
<i>(х)ерцег</i> (2 РА)	<i>herczeg</i>	<i>херцог; дук; войвода</i>
<i>чардаш</i> /3/	<i>csárdás</i>	<i>вид бърз унгарски народен танц</i>

БК: 25

<i>alamvašut</i>	<i>allam vasút</i>	<i>железница, железопътна мрежа</i>
<i>baka</i>	<i>bako</i>	<i>Пехотинец – редник</i>
<i>birvad</i>	<i>birvad</i>	<i>глоба; подкуп; надмощие</i>
<i>biršag</i>	<i>bírság</i>	<i>глоба</i>
<i>bušar</i>	<i>busa</i>	<i>маскарад в околностите на Мохач; участник в маскарада (вид кукер)</i>

<i>cickoza</i>	<i>czicz-maca</i>	игра на котка и мишка
<i>derež</i>	<i>deres</i>	позорен стълб
<i>dežma</i>		десятък
<i>čardaš</i> /3/	*	*
<i>hajduk</i> = <i>ajduk</i> /2 PA/		хайдутин
<i>harmica</i> = <i>harmicija</i> /2 PA/	<i>harminc</i>	митница
<i>honved</i> /3/	*	*
<i>husar</i> /2 PA/	<i>huszár</i>	хусар
<i>keteuš</i>	<i>két</i>	вид танц
<i>kumani</i>	<i>kunok</i>	кумани
<i>Labanac</i>	<i>Labanc</i>	обидно прозвище за немски пехотинец
<i>macsko</i>	<i>maczkó</i>	десятък; стълб за бой
<i>nemeš</i>	<i>nemes</i>	аристократ
<i>njilaš</i>	<i>nyilas</i>	член на унгарска фашистка организация
<i>turul</i>	<i>turul</i>	пощенска марка с орел
<i>ur</i>	<i>úr</i>	господин
<i>valaš</i>	<i>vallás</i>	завещание
<i>vojta</i>	<i>vojta</i>	вид игра на карти
<i>vašar</i> /2 PA/	<i>vásár</i>	панаир
<i>valovnica</i> /3/	*	*

РА: 8

<i>валовница</i> /3/	*	*
<i>вашар</i> /2 БК/	*	*
<i>хайдук</i> = <i>айдук</i> /2 БК/	*	*
<i>хармица</i> = <i>хармиџија</i> /2 БК/	*	*
<i>херцег</i> /2 МВ/	*	*
<i>хонвед</i> /3/	*	*
<i>хусар</i> /2 БК/	*	*
<i>чардаш</i> /3/	*	*

ХІІ. Мерни и парични единици**МВ: 5**

<i>етвеш</i>	<i>eötvös</i>	за промяна на гравитацията
<i>филир /3/</i>	<i>fillér</i>	монета, филер
<i>марџаш</i>		вид монета
<i>холд</i>	<i>hold</i>	мярка за повърхнина
<i>риф</i>	<i>rőf</i>	аршин, лакът

БК: 9

<i>akov /2 РА/</i>	<i>akó</i>	50 литра
<i>etveš /2 МВ/</i>	*	*
<i>filir /3/</i>	*	*
<i>maža</i>	<i>mázsa</i>	центнер
<i>mertik</i>	<i>mérték</i>	вид мярка
<i>pengo</i>	<i>pengő</i>	парична единица до 1946 г.
<i>potura</i>	<i>potura</i>	дребна монета (стар.)
<i>rif /2 МВ/</i>	*	*
<i>sink</i>	<i>sink</i>	*

РА: 4

<i>аков /2 БК/</i>	*	*
<i>алдомаш</i>	<i>áldomás</i>	награда, хонорар в пари или в натура
<i>мертик /2 БК/</i>	*	*
<i>филир /3/</i>	*	*

ХІІІ. Абстрактни понятия**МВ: 3**

<i>ориџаш /3/</i>	<i>óriás</i>	великан, гигант
<i>файта /3/</i>	<i>fajta</i>	порода; вид; сорт; рас- мина
<i>фела /3/</i>	<i>fele, fél</i>	род, вид, сорт

БК: 22

<i>amišag</i>	<i>hamisság</i>	себичност, лукавост, лъжа
<i>banta</i>	<i>bánat</i>	досада, тъга
<i>beteg /2 РА/</i>	<i>beteg</i>	болест, недостатък
<i>delibab</i>	<i>deli-báb</i>	оптическа измама, илюзия

<i>dipel</i>	<i>gyepül</i>	*
<i>fajta</i> /3/	*	*
<i>fela</i> /3/	*	*
<i>galiba</i>	<i>galiba</i>	неприятност, трудност; шум, бъркотия
<i>gerin</i>	<i>gerény</i>	звяр
<i>harc</i>	<i>harc</i>	битка, борба
<i>kerefeke</i>		детинцини, лудории, пакости
<i>kina</i>	<i>kin</i>	вид, род; рода, роднини
<i>orijaš</i> /3/	*	*
<i>mezevo</i> /2 PA/	<i>mező</i>	бойно поле
<i>pelda</i>	<i>példa</i> /Bild/	пример
<i>radoš</i>	<i>ráadás</i>	приложение
<i>remek</i> (ремек дело)	<i>remek</i>	изкуство; произведение на изкуството
<i>rovas</i>	<i>rovás</i>	резка; сметка
<i>ris</i> /2 PA/	<i>rész</i>	дял, част
<i>šereg</i>	<i>sereg</i>	низ, ред, множество
<i>teret</i> = <i>trt</i> = <i>trh</i>	<i>teher, teret</i>	бреме, товар
<i>virtiš</i>	<i>virtis</i> (от лат.)	твърдост, крепкост

РА: 8

<i>бетег</i> /2 БК/	*	*
<i>мезево</i> /2 БК/	*	*
<i>оријаш</i> /3/	*	*
<i>оршаг</i>	<i>ország</i>	държава, страна
<i>рис</i> /2 БК/	*	*
<i>сабат</i>	<i>szabad</i>	свобода
<i>фajта</i> /3/	*	*
<i>фела</i> /3/	*	*

XIV. Разни

МВ: 0

БК: 5

<i>tavernik</i>	<i>tarnik</i>	таверна
<i>mak</i>	<i>makk</i>	трефа, спатия (жълъд)
<i>meselj</i>	<i>messzely</i>	
<i>šarkanj</i>	<i>sárkány</i>	змей, дракон
<i>lovra</i>	<i>loránt</i>	пладнуване, закуска

РА: 0

Б. Глаголи

МВ:2

<i>фурцати</i>	<i>fércol</i>	тропосвам
<i>кортешовати</i>	<i>korteskedik</i>	агитирам

БК: 19

<i>bačokati</i>	<i>batyú</i>	скитам, бродя
<i>bantovati</i>	<i>bánt</i>	досаждам, тормозя
<i>batriti</i>	<i>bátor</i>	окуражавам
<i>bortati</i>	<i>boríta</i>	мъча се, живея тежко
<i>ďasiti</i>	<i>gyász</i>	в траур съм
<i>falatati</i> /2 PA/ = <i>valatati</i>	<i>falat</i>	ям лакомо; говоря безспир
<i>gazdovati</i>	<i>gazda</i>	управлявам, владя
<i>hariti</i>	<i>harc</i>	удрям, млатя
<i>lekediti</i>	<i>repked</i>	люлея се
<i>mentovati</i>	<i>ment</i>	да се освободя, отър- ся
<i>pošemeriti</i>	<i>se merre</i>	да объркам
<i>potalpiti</i>	<i>talp</i>	да обвия, загърна
<i>raskorlatiti</i>	<i>korlát</i>	да развържа
<i>rondati</i>		разтурям, руша
<i>tapsati</i>	<i>taps</i>	ръкопляскам
<i>utančiti</i>	<i>tanács</i>	да се споразумея
<i>valovati</i> /2 PA/	<i>vall</i>	да регистрирам
<i>varagovati</i>	<i>farag</i>	да издялкам, изс- тържа
<i>zakorlatiti</i>	<i>korlát</i>	да завържа, ограда

РА: 4

спайдашити	<i>pájtás</i>	да се сприятеля
валатати /2 БК/	*	*
валовати /2 БК/	*	*
вашарити	<i>vásár</i>	правя панаур, на панаур съм

В. Прилагателни имена**МВ: 3**

<i>új</i>	<i>új</i>	нов (към топоними)
аласки	<i>halás</i>	рибарски
<i>teget</i>	<i>teget</i>	тъмносин

БК: 11

<i>amišan</i> /2 РА/	<i>hamis</i>	лаком
<i>atljav</i>	<i>hatlat</i>	немарлив; безреден
<i>barna</i>	<i>barna</i>	брюнет
<i>barnast</i>	<i>barna</i>	тъмнокафяв
<i>candrav</i>		дрипав, парцалив
<i>čalaran</i>	<i>csalárd</i>	лъжлив, измамен
<i>dederan</i>	<i>gyöngy</i>	1. свеж; весел 2. личен; пийнал
<i>gingav</i>	<i>gyöngé</i>	немощен, треперещ
<i>pirgast = pirgav</i>		петнист, пъстър
<i>šantav</i>	<i>sánta</i>	куц
<i>vižlast</i>	<i>vizsla</i>	1. висок, тънък, строен 2. шавлив, разпасан

РА: 2

амишан /2 БК/	*	*
вашарски	<i>vásár</i>	панаурен

Г. Наречия**МВ: 0****БК: 3**

<i>šem šoha</i>	<i>sem soha</i>	никога
<i>na harmak</i>	<i>hamarosan, hamar</i>	(на)бързо, скоро
<i>šat</i>	<i>sat</i>	може би

РА: 0

Д. Междуметия, частици

МВ: 1

еџен	élni, élnék	да живее!
------	-------------	-----------

БК: 10

basama	basz	(...) псувня
eljen /2 МВ/	*	*
erdegata	ördög	по дяволите!
ištenem	isten	за бога!
igen	igen	да
kifele	ki-felé	вън!
mehet	mehet	готово! (в жп)
teremtete	teremtete	по дяволите!
tešik	tessék	моля! заповядайте!
vidas	vigyázz	мирно!

РА: 0

ЕКСЦЕРПИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Алексич 1978: Алексич, Р. *Речник страних речи и израза*. Београд: Просвета, 1978.

Вуяклия 1983: Вуяклија, М. *Лексикон страних речи и израза*, III издање. Београд: Просвета, 1980.

Клаич 1983: Klaić, Br. *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod МН, 1983.

ЛИТЕРАТУРА

Вайнрайх, 1979: Вайнрайх, У. *Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования*. [Wainreich, U. *Yazykovye kontakty. Sostoyanie i problemy issledovaniya*.] Киев: Вища школа, 1979.

Клайн, 1967: Klajn. Iv. *Strana reč – šta je to? // Зборник за филологију и лингвистику*. X, Нови Сад, 1967.

Найденова, 1999: Найденова, В. *Унгаризмите в сърбохърватски език (навлизане и класификация)*. [Naydenova, V. *Ungarizmite v sarboharvatski ezik (navlizane I klasifikatsiya)*.] // Научни трудове на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Том „Филологии“, № 37, Кн. I. Пловдив, Пловдивско университетско издателство, 1999.

- Потх, 1978:** Poth, I. Pešta i Budim kao srpska kulturna središta u prvoj polovini XIX veka. // Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 1978.
- Пецо, 1987:** Ресо, А. Језички контакти и језички системи. // *Јужнословенски филолог*, XIII, Београд, 1987.
- Филипович, 1976:** Filipović, R. Nekoliko metodoloških pitanja proučavanja stranog elementa u hrvatskosrpskom jeziku. // *Научни састанак слависта у Вукове дане*, Београд, 1976/6.
- Филипович, 1986:** Filipović, R. *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb, 1986.
- Хадрович, 1986:** Hadrović, L. *Mađarski elementi u srpskohrvatskom jeziku*. Novi Sad: Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, 1986.